Rondom de Oostzee

werken van onder anderen

Tormis, Grieg en Pärt

Schütz Projectkoor

onder leiding van

Pieter Kramers

m.m.v.

Adorno String Quartet

www.schutzprojectkoor.nl

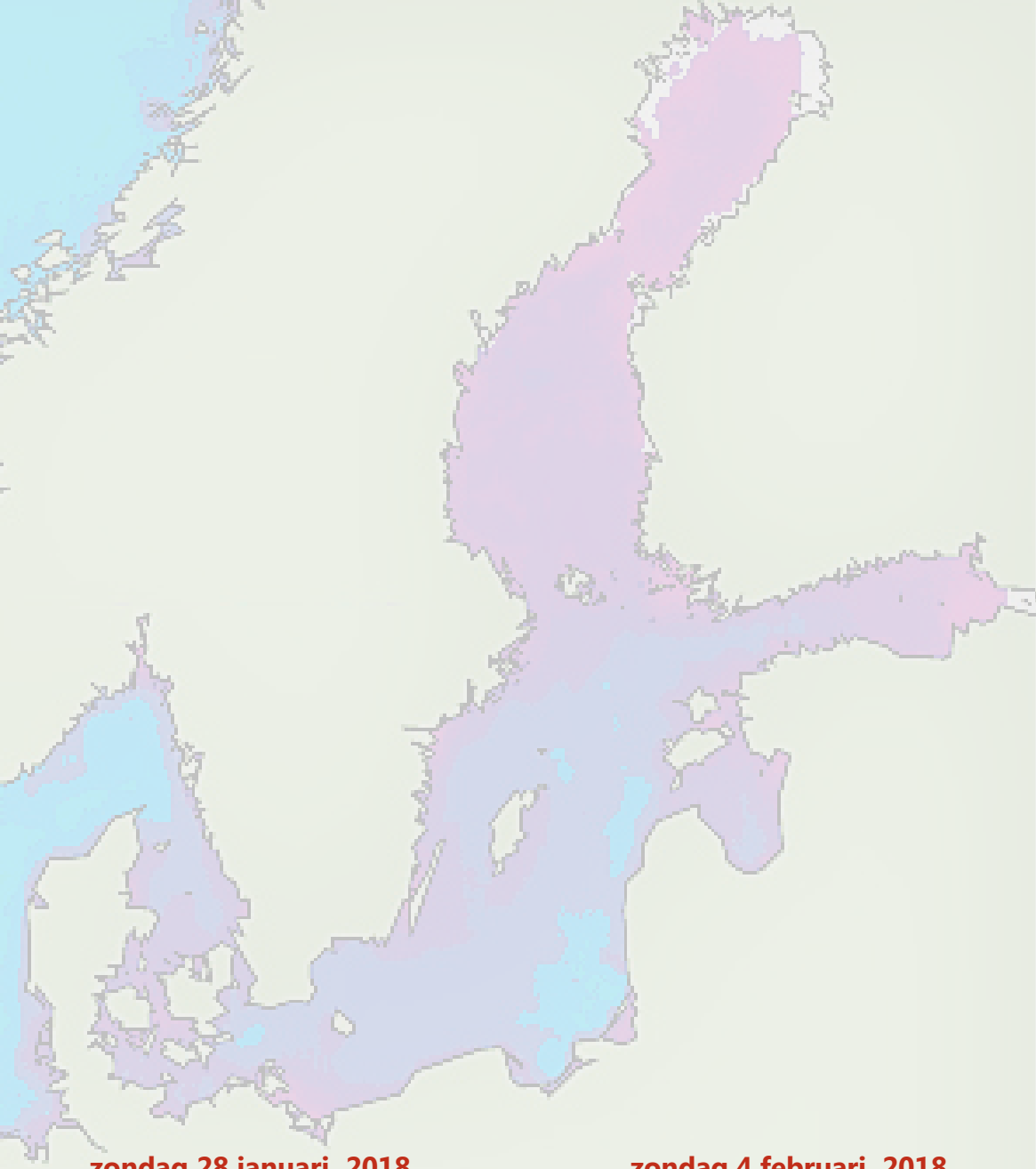

zondag 28 januari 2018
15.30 uur
Geertekerk Utrecht

zondag 4 februari 2018
15.30 uur
Opstandingskerk Bilthoven

Dit project is mede mogelijk gemaakt door het
Elise Mathilde Fonds en het ***Van Ewijck Fonds***

uitvoerenden

Schütz Projectkoor

dirigent
Pieter Kramers

sopranen
Loet Delen, Mieke Döbken, Joke Feddema, Leni Hordijk, Elly Ippel, Elze Mulder, Jeanine Ridder, Hilary Staples, Anneke van Steenwijk

alten
Ria Aalders, Bärbel Barendregt, Tonny vd Berg, Hellen van Gessel, Ita Kloos, Titia Kortbeek, Petra Kramers, Mirjam van Scheepen, Elly Verbree, Rens Vermeulen

tenoren
Tom Aldenberg, Ron van Harn, Ton Kaffka, Jeroen van Luijk, Philip Lijnzaad, Jan Mos, Hans Ouwehand, Steven Staples-Kampmeijer

bassen
Bert Kamminga, Wim Markus, Marten Marra, Anton Otten, Fred van der Puijl, François Schellevis, Wim Simmelink

Adorno String Quartet

1e viool	Angel Campos Requena
2e viool	Celia Molina Gomez
Altviool	Marta Ocete Montoro
Cello	Patrycja Skowrońska

programma

David Wikander (1884- 1955) **Kung Liljekonvalje**

Veljo Tormis (1930 - 2017) **Sinikan Laulu**

Pēteris Vasks (1946) **Madrigāls**

Edvard Grieg (1843 - 1907) **strijkkwartet in G mineur, opus 27**

eerste deel: Un poco andante - Allegro molto ed agitato

Jaakko Mäntyjärvi (1963) **Come away, Death**

Juhani Komulainen (1953) **Vinternatten**

pauze

Ēriks Esenvalds (1977) **Stars**

Vytautas Miškinis (1954) **Night**

Hugo Alfvén (1872 - 1960) **Aftonen**

Edvard Grieg **strijkkwartet in G mineur, opus 27**

tweede deel: Romanze: Andantino - Allegro agitato

Arvo Pärt (1935) **Gebed na de Kanon Pokajanen**

voorwoord

Het water van de Oostzee ontmoet de stranden van Denemarken, Duitsland en Polen, maar bereikt ook de landen waar het in ons concert om draait: Zweden, Finland en de Baltische staten Estland, Letland en Litouwen. Over dat water staren en de golven horen uitrollen of op een heuvel zitten en jezelf verliezen in de eenzaamheid, midden in de grootse natuur – dat is iets waar de mensen in deze landen volop van genieten, elk seizoen.
Denk aan die schaarse dagen dat ons land met sneeuw bedekt is en aan de verstilling die dat geeft. Daarbij is de stilte daar wel veel gemakkelijker te vinden dan in ons eigen dichtbevolkte landje.
Waar veel Nederlanders graag activiteiten in groepen doen, zoals wandelen, fietsen, nordic walking (uit Finland overgewaaid!), een straatfeest, barbecue of kamperen - zoeken zij graag die tijdelijke afzondering op om in zichzelf te keren en helemaal alleen te zijn in hun geliefde natuur. Kamperen doe je daar liefst 'wild', dat wil zeggen ver van alle luxe, winkels en buren. De terugkeer daarna in de warmte en knusheid rond de eigen haard is dan extra genieten.

Zingende revolutie
De koortraditie in de noordelijke landen is diepgeworteld en springlevend. In de Baltische staten kreeg zij bovendien een historische lading, als middel om de nationale identiteit tot uitdrukking te brengen, tegen de onderdrukking door vreemde mogendheden in. Zo hebben in 1988 massale zangbijeenkomsten – waarbij zo'n 100.000 mensen vijf dagen achter elkaar samen zongen – eraan bijgedragen dat Estland onafhankelijk werd van de Sovjet-Unie. Deze bijeenkomsten waren toen overigens geen nieuw verschijnsel, ze vinden ook nu nog steeds plaats in alle Baltische landen. Zo kennen de Letten het grote zang- en dansfestival *Vispārējie latviešu Dziesmu un Deju svētki*. Eens in de vijf jaar (en ook dit jaar) verzamelen koren uit het hele land zich midden in de zomer in Riga. Er komen dan zo'n dertigduizend zangers bij elkaar. Het is een ongelofelijk krachtige gebeurtenis voor zowel zangers als publiek.
In de onafhankelijke Baltische staten worden nu ook weer volop de oude liederen gezongen die in de Sovjettijd verboden waren. Veel liederen gaan over het vaderland en de geschiedenis ervan. Over de natuur en de jaargetijden, die met het verloop van het leven worden geassocieerd.
In heel oude Letse gedichten, *Daina's* genoemd, worden de woorden 'zingen' en 'werken' vaak als synoniem gebruikt. Pēteris Vasks, een van de bekendste hedendaagse Letse componisten, zegt dat het belangrijk is dat een musicus zijn eigen moedertaal klank geeft.

Ons programma
Geen wonder dus dat in dit programma van ons zeventiende project vier liederen raken aan de stilte en eenzaamheid van de avond en de nacht, en drie aan volksmuziek of oude legenden. Een thema voor het geheel zou kunnen zijn: ‘ruimte’, ‘stilte’, ‘oneindigheid’.

Het Adorno strijkkwartet verrijkt het programma met nog een Noordse componist: Edvard Grieg. Hoewel extraverter dan de meeste gezongen werken, is ook voor deze muziek de grootsheid van het omringende landschap een inspiratiebron geweest. Kortom, landschap en natuur, mystiek, sprookjes en legenden – alle ingrediënten zijn aanwezig in ons concert. Sluit uw ogen en laat u meevoeren rondom de Oostzee.

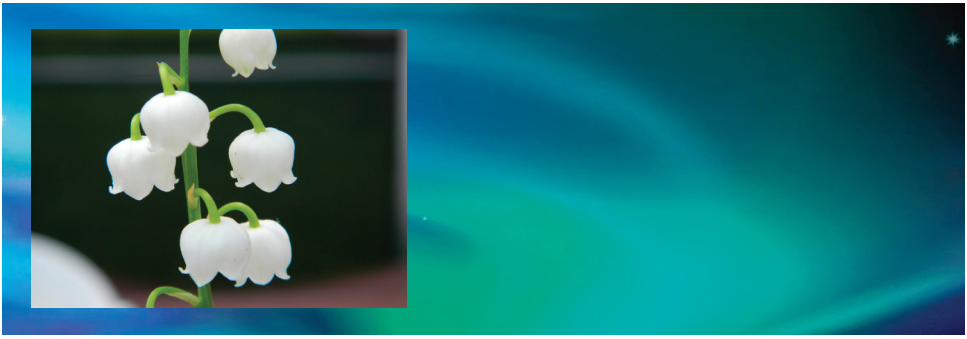

toelichting en teksten

Kung Liljekonvalje - David Wikander (1884-1955)

De Zweed Wikander componeerde dit lied in 1920 in eerste instantie voor mannenkoor. De tekst is van zijn landgenoot Gustaf Fröding (1860-1911), een toen zeer geliefde dichter. In 1946 bewerkte Wikander het lied voor gemengd koor. Hij was toen al tientallen jaren organist en kerkmusicus in de kathedraal van Stockholm, waar hij zeer werd gewaardeerd vanwege zijn vaardige en gevoelige manier van spelen. Dezelfde kwaliteiten zijn hoorbaar in zijn kerkelijke koorwerken, die het grootste deel van zijn productie vormen. De wereldse koorliederen van Wikander zijn lyrisch en romantisch van karakter. De melodie van *Kung Liljekonvalje* is elegant en past prachtig in de Zweedse folklore. Wikander bouwt haar vanaf een eenvoudig, eenstemmig begin uit tot een rijke harmonie aan het einde. De poëtische tekst van Fröding en Wikanders muziek lijken wel met 'spinrag' – zoals deze in de tekst voorkomt – met elkaar verweven.
Kung Liljekonvalje behoort tot het favoriete repertoire van Zweedse koren en heeft bijna de status van een volksliedje. En dat is heel bijzonder voor een zo recente compositie. Ook in Nederland is het populair: het lied staat op plaats 51 van de Nederlandse Top 100 van de Koormuziek, direct achter *Jauchzet, frohlocket* van Bach.

Kung Liljekonvalje
Kung Liljekonvalje av dungen,
kung Liljekonvalje är vit som snö,
nu sörjer unga kungen
prinsessan Liljekonvaljemö.

Kung Liljekonvalje han sänker
sitt sorgsna huvud så tungt och vekt,
och silverhjälmen blänker
i sommarskymningen blekt.

Kring bårens spindelvävar
från rökelsekaren med blomsterstoft
en virak sakta svävar,
all skogen är full av doft.

Från björkens gungande krona,
från vindens vaggande gröna hus
små sorgevisor tona,
all skogen är uppfylld av sus.

Det susar ett bud genom dälden
om kungssorg bland viskande blad,
i skogens vida välden
från liljekonvaljernas huvudstad.

De koning van de meiklokjes
De koning van de meiklokjes uit het bos,
de koning van de meiklokjes is wit als sneeuw,
de koning treurt om de dood van
de prinses van de meiklokjes.

De koning van de meiklokjes
buigt zijn droeve hoofd, zo zwaar en zwak,
en zijn blinkende zilveren helm
licht op in de zomeravondschemer.

Rond het spinrag om de baar
uit de wierookvaten bij het bloemenlichaam
kringelt zachtjes wierook omhoog,
het hele bos geurt ernaar.

Vanuit de schommelende kruin van de berk,
Vanuit het wuivende groene huis van de wind
klinken zachte treurzangen,
het hele bos ruist ervan.

In het dal geven de bladeren het bericht
over het koningsverdriet fluisterend door
in het weidse rijk van het bos
vanuit de hoofdstad van de meiklokjes.

Sinikan Laulu – Veljo Tormis (1930 - 2017)

Veljo Tormis is, na Arvo Pärt, de belangrijkste hedendaagse Estse componist. Centraal in Tormis' werk staan de volksmuziek, de natuur, alsook, haast onvermijdelijk, het voorchristelijke epos van het Baltische-Finse taalgebied: de *Kalevala.* Belangrijk is zijn omvangrijke bundel *Unustatud rahvad* ('Vergeten volkeren', 1970–89), dat de volksliedjes van inmiddels bijna verdwenen Fins-Oegrische volkeren (Lijven, Woten, Ingriërs, Wepsen en Kareliërs) voor de vergetelheid wil behoeden.

De tekst van *Sinikan Laulu*, het werk dat wij zingen, komt uit *Lalli*, een toneelstuk van de Finse dichter Eino Leino (1878 –1926) over de gelijknamige volksheld. Het werk speelt tijdens de kerstening van de toen sjamanistische Finnen, midden twaalfde eeuw. Lalli doodt de Zweedse missionaris Hendrik van Uppsala tijdens een storm, en het lied verbeeldt het voorgevoel van Lalli's dochter Sinikka dat er iets vreselijks te gebeuren staat.
In de muziek zijn de storm en naderende onheil goed te horen.
Tormis verwoordt de urgentie van zijn werk (ruim 500 composities!) als volgt: *Ik maak geen gebruik van volksmuziek, de volksmuziek maakt gebruik van mij. [Het is] geen middel om mezelf uit te drukken, integendeel: ik voel het als een taak om de essentie van de volksmuziek, de geest, betekenis en vorm, weer te geven.*

Sinikan Laulu
Pilvi kuun yli kulkee.

Kantoi tuuli purtta kahta
tuolle puolen Lemmenlahta;
pilvi kuun yli kulkee.

Tuonen pursi tuima pursi
korkeana kuohut mursi;
pilvi kuun yli kulkee.

Unten haaksi hauras haaksi
horjuu, vaappuu, jää jo täksi;
pilvi kuun yli kulkee.

Iloinenko taikka surren,
näen ma Tuonen tuiman purren;
pilvi kuun yli kulkee.

Milloin heikon haave haahden?
Istuessa illoin kahden;
pilvi kuun yli kulkee.

Sinikka's lied
Een wolk schuift voor de maan.

De wind heeft twee schepen gedragen
naar de baai van Lempo*;
Een wolk schuift voor de maan.

Het schip van de Dood, een ijzingwekkend schip
Doorklieft met gemak de kolkende zee;
Een wolk schuift voor de maan.

Het schip van de dromen, een kwetsbaar schip,
kraakt, maakt water, is stuurloos;
Een wolk schuift voor de maan.

Moet ik verheugd zijn of bedroefd
als ik het ijzingwekkende schip van de Dood zie;
Een wolk schuift voor de maan.

Wanneer wordt deze onheilsdroom bewaarheid?
Samen zitten we daar in de avond en
Een wolk schuift voor de maan.

* Boosaardige godin van de liefde

Madrigāls - Peteris Vasks (1946)

Pēteris Vasks werd geboren in Aizpute, Letland. Zijn eerste compositie schreef hij al toen hij 8 jaar oud was. Zijn muzikale opleiding begon aan de Riga Muziekschool en de Litouwse Muziek Academie (Vilnius), eerst contrabas, later ook compositie. Van 1963 tot 1978 was hij contrabassist bij het Litouwens Philharmonisch Orkest en het Orkest van de Letse Omroep.
Vasks verwerkt in zijn composities motieven uit de Letse volksmuziek. Zijn liefde voor de natuur, maar ook zijn bezorgdheid over de aantasting daarvan is een belangrijk thema. Hij schreef symfonieën, concerten en strijkkwartetten, maar ook veel vocale muziek. *Madrigāls* schreef hij in 1976.
Een madrigaal is een muzikale weergave van een gedicht, waarbij het streven is om de inhoud en emotie van de tekst zo goed mogelijk uit te beelden. Vasks gebruikte een gedicht van Claude de Pontoux (1530-1579), een tijdgenoot van Ronsard, in een Letse vertaling van Eduards Virza (1883-1940).
De strekking is dat alles uiteindelijk tot stof vergaat maar dat de trots (van de aanbeden dame) eeuwig zal blijven bestaan. Let op de 'kabbelende' gedeelten in het stuk die iets weergeven van de eeuwigheid en het uiteindelijk vergaan.

Madrigāls
Ar laiku puķes vīst un
paliek gausas,
ar laiku jūar armāk viļņus vels,
ar laiku izžūst lielas upes sausas,
ar laiku arī mīkstāka top dzelzs.
Ar laiku kaujām tālām
jāizbeidzas,
ar laiku pilīm pāri zāle zels.
Tik lepnums tavs arvienu liesmās kurās,
un pastāvīgi laikam pretī turas.

Madrigaal
Na verloop van tijd verwelken bloemen
en worden slap,
Na verloop van tijd komen golven tot bedaren,
Na verloop van tijd drogen grote rivieren op,
Na verloop van tijd wordt zelfs ijzer zacht.
Na verloop van tijd zouden gevechten
moeten eindigen,
Na verloop van tijd verdwijnen kastelen onder gras.
Maar jouw trots blijft vlammen
en weerstaat het verloop van de tijd.

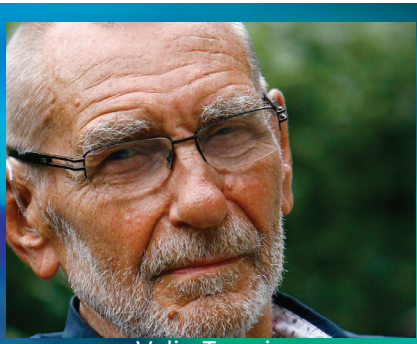
Veljo Tormis

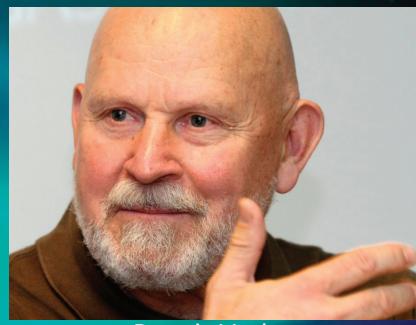
Peteris Vasks

Strijkkwartet no 1, in G mineur - Edvard Grieg (1843-1907)

In de zomer van 1878 schreef Grieg aan een vriend: *Ik heb recent een strijkkwartet afgerond! Het is in G mineur en het is niet bedoeld voor kleine geesten. Het heeft veel energie, verbeeldingskracht en vooral volheid van toon voor de instrumenten.*
Grieg componeerde dit strijkkwartet toen hij, tijdens een huwelijkscrisis, een paar maanden bivakkeerde in zijn componeerhuisje in Lofthus, aan de Hardangerfjord.
Het krachtige hoofdthema van het strijkkwartet komt uit zijn eerdere compositie, het lied *Spillemaend* ('speelmannen'). De tekst (van Henryk Ibsen) gaat over een man die gescheiden is van zijn geliefde. Op een avond aan een meer fantaseert hij hoe een watergeest de liefde bij hem terugbrengt. Een wens die lijkt geïnspireerd door Griegs emoties destijds.
Anders dan in de *Peer Gynt-suite*, waar Grieg ons als het ware bij de hand neemt in zijn romantische compositie, dwingt hij ons nu om op het puntje van onze stoel te gaan zitten en ons open te stellen voor het soms sprookjesachtige, maar soms ook beangstigende landschap dat hem omringde aan de Hardangerfjord.

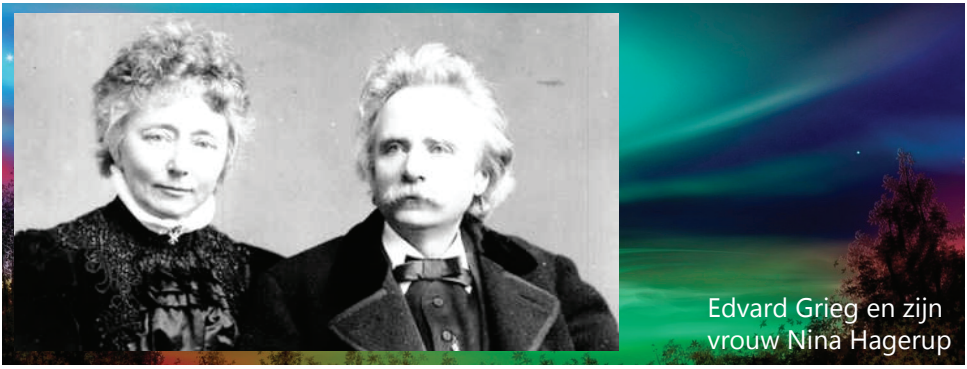

Edvard Grieg en zijn vrouw Nina Hagerup

Come away, Death - Jaakko Mäntyjärvi (1963)

Jaakko Mäntyjärvi werd geboren in Turku, Finland, en is, behalve beëdigd tolk-vertaler (Engels-Fins), semiprofessioneel koorzanger en componist, vooral van koormuziek. Hij studeerde muziektheorie en koordirectie aan de Sibelius Academie in Helsinki. Mäntyjärvi beschrijft zichzelf als een 'eclectische traditionalist': hij laat zich inspireren door verschillende – vooral traditionele – muziekstijlen die hij samenbrengt in een eigen muziektaal. Uit zijn composities blijkt duidelijk dat hij zelf koorzanger is.
De muziek voor *Come away, Death* componeerde hij in 1984 als een van de *Four Shakespeare Songs*, die tot zijn belangrijkste werken behoren. Dit lied is afkomstig uit de romantische komedie *Driekoningenavond* (Twelfth Night) van William Shakespeare (1564-1616). Met een melodramatisch smachten naar de dood en de wens in een anoniem graf gelegd te worden drijft de nar Feste hierin de spot met het verdriet van de hertog Orsino om een onbeantwoorde liefde.

Come away Death
Come away, come away, death,
And in sad cypress let me be laid.
Fly away, fly away breath,
I am slain by a fair cruel maid.
My shroud of white, stuck all with yew,
O, prepare it!
My part of death, no one so true
Did share it.
Not a flower, not a flower sweet
On my black coffin let there be strown.
Not a friend, not a friend greet
My poor corpse,
where my bones shall be thrown.
A thousand thousand sighs to save,
Lay me, O, where
Sad true lover never find my grave,
To weep there!

Kom nader, dood
Kom nader, dood, en laat men mij
in treurig cypressenhout leggen;
Vlieg heen, adem, ik ben vermoord
door een schone, wrede maagd.
Mijn met taxus bezette witte doodskleed,
oh, maak het gereed!
Niemand zo trouw als ik
deelde mijn doodslot.
Laat geen geurende bloem
op mijn zwarte doodkist gestrooid worden;
Laat toch geen vriend
mijn arme lichaam groeten
waar mijn botten geworpen worden.
Leg me, om duizend zuchten te besparen,
daar waar geen bedroefde ware geliefde
mijn graf ooit zal vinden,
om er te wenen!

Jaakko Mäntyjärvi

Vinternatten - Juhani Komulainen (1953)

Als een Finse componist een gedicht van een Zweedse tekstdichter (Lars Lennartson, 1913-1992) op muziek zet, dan kan het niet anders of het gaat over het typisch Scandinavische verhaal van licht en donker.
Het gedicht beschrijft een donkere en eenzame winternacht, er is niemand in de buurt. Alles is zwaar en het donker omsluit je. Maar dan is er een sprankje hoop, een zwak licht, een kleine ster en alles wordt je helder.
Muziek en tekst vormen een ijzingwekkende en lichtende eenheid. De muziek verwoordt de paradoxen in prachtige dissonanten en akkoorden, als het leven zelf: de wisseling van donker en licht en een enkele flits waarin je alles duidelijk is.

Vinternatten
Vinternattens mörker omslöt mig,
trängde sig in
Ingen annan fanns i min närhet,
fanns att gå in
Molnen nästan rörde vid mitt huvud
Snön låg tyst och tung
Så hände det plötsligt att molnen
skingrades en sekund
En enda svag liten stjärna syntes på
himlen ovanför
Ett obetydligt litet skimmer
speglades i snön
Just då såg jag vägen framför mig
Just då var all ting så klart, så klart
vinternatten …
Just då var jag trygg i vinternatten
Just då var den underbar
I det ögonblicket blev allt så tydligt
Då förstod jag att en sol som fanns på
en främmande himmel
Gav ljus åt vinternatten

Winternacht
Het duister van de winternacht omsloot mij,
drong zich naar binnen
Niemand anders was in mijn nabijheid,
kon tot mij doordringen
Bijna beroerden de wolken mijn hoofd
De sneeuw lag zwijgend en zwaar
Zo gebeurde het dat plotseling de wolk
oplichtte
Aan de hemel erboven blonk één enkel klein
zwak sterretje
Zijn onbeduidend klein schijnsel
weerspiegelde in de sneeuw
Op dat moment zag ik ineens de weg vóór me
Alles was zó helder, zó helder in
de winternacht …
Zó veilig was ik daar in die winternacht
in die wonderbare winternacht
In dat ogenblik werd alles zo duidelijk
En ik zag dat er een zon was aan
die bevreemdende hemel
die licht gaf aan de winternacht

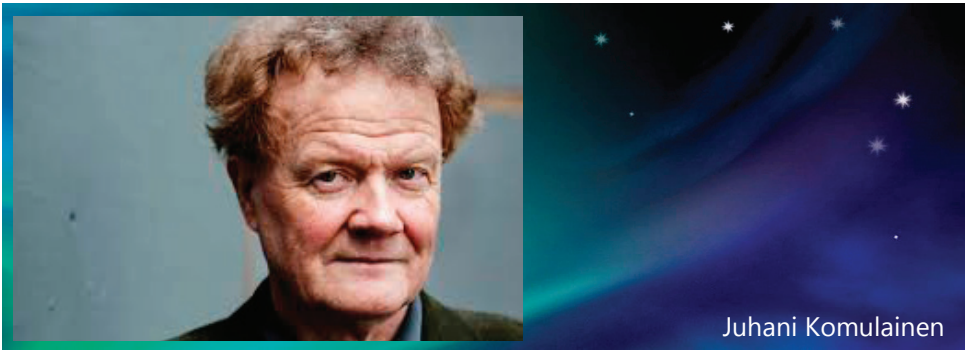
Juhani Komulainen

Stars - Ēriks Ešenvalds (1977)

De Letse componist Ēriks Ešenvalds studeerde behalve muziek ook theologie. Hij zong bij het Lets Staatskoor en was werkzaam bij het Trinity College Cambridge. Zijn composities wonnen diverse prijzen. Hij is docent compositie aan de Letse Muziek Academie. In de documentaire 'Nordic Light: A Composer's Diary' wordt Ešenvalds gevolgd op zijn pool-expeditie als voorbereiding op zijn *Nordic Light Multimedia Symphony*. Zeer interessant voor wie meer wil weten van Ešenvalds' ideeën en werkwijze.
Het gedicht 'Stars' van de Amerikaanse dichteres Sara Teasdale (1884-1933) beschrijft de verwondering van een mens over een schitterende sterrenhemel. De muziek is geschreven voor gemengd achtstemmig koor, enkele Tibetaanse klankschalen en met water gevulde drinkglazen, die gestemd worden op G A B D E en Fis. De glazen klinken constant, de klankschalen komen pas in de laatste vijf maten aan bod. De etherische sfeer van de compositie wordt versterkt door de ijle klank van de glazen. The Times noemde de componist Ešenvalds 'clearly the next big thing in musical mysticism'.

www.liederennederlandsvertaald.nl, Bert Nieuwenhuize

Stars
Alone in the night
On a dark hill
With pines around me
Spicy and still,
And a heaven full of stars
Over my head,
White and topaz
And misty red;
Myriads with beating
Hearts of fire
That aeons
Cannot vex or tire;
Up the dome of heaven
Like a great hill,
I watch them marching
Stately and still,
And I know that I
Am honored to be
Witness
Of so much majesty.

Sterren
Alleen in de nacht
Op een donkere heuvel
Met dennen om me heen
Geurig en onbeweeglijk,
En een hemel vol sterren
Boven mijn hoofd,
Wit en topaas
En mistig rood;
Ontelbare met kloppende
Harten van vuur
Die eonen
Niet kunnen plagen of vermoeien;
Langs de hemelkoepel
Als een hoge heuvel,
Kijk ik hoe ze marcheren
Statig en onbeweeglijk,
En ik weet dat ik
Vereerd ben
Getuige te zijn
Van zoveel majesteit.

Night - Vytautas Miškinis (1954)

De componist Vytautas Miškinis komt uit Vilnius, Litouwen. De afbraak van het IJzeren Gordijn betekende veel voor zijn muzikale ontwikkeling en invloed. Dat geldt overigens ook voor de meeste andere componisten in dit concert.
Miškinis is tevens koordirigent, muziekpedagoog en jurylid bij belangrijke compositie-wedstrijden over de hele wereld. Hij heeft meer dan 400 wereldlijke werken geschreven en ongeveer 150 religieuze; bijna uitsluitend koormuziek. Hij weet een sublieme atmosfeer te scheppen door de klik tussen tekst en muziek.

Voor het werk *Night* gebruikt Miškinis delen uit het gelijknamige gedicht van William Blake (1757-1827), een Engelse, veelzijdige kunstenaar. In de eerste strofe wordt een mooi sereen beeld opgeroepen; in de laatste strofe is de leeuw aan het woord die, in de geest van Jesaja 11:6, zich naast het lam te ruste legt en zelfs over de schaapskooi waakt. Geniet van de intieme sfeer van dit werk; de prachtig opgebouwde akkoorden – meestal achtstemmig - waarbij stemmen vaak kort na elkaar inzetten - ‘stretto’.

Night
The sun descending in the west,
The evening star does shine;
The birds are silent in their nest.
And I must seek for mine.
The moon, like a flower
In heaven's high bower,
With silent delight
Sits and smiles on the night.

“And now beside thee, bleating lamb,
I can lie down and sleep,
Or think on Him who bore thy name,
Graze after thee, and weep.
For, wash'd in life's river,
My bright mane for ever
Shall shine like the gold
As I guard o'er the fold.”

Nacht
De zon gaat onder,
de Avondster verschijnt;
De vogels zwijgen in hun nest.
En ik moet ’t mijne opzoeken.
Stil genietend zit de maan,
als een bloem
in het hemels hoog prieel,
En zegent de nacht.

“En nu, blatend lam,
kan ik naast u gaan liggen slapen;
Of Hem overdenken die uw naam droeg,
en met u grazen en wenen.
Want gewassen in de rivier van het leven,
Zullen mijn manen
voor altijd stralen als goud
terwijl ik over de schaapskooi waak.”

met dank aan Bert van Wijk

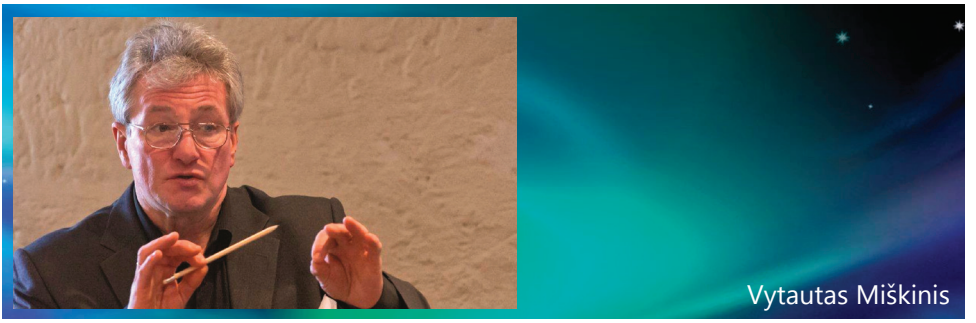

Aftonen - Hugo Alfvén (1872-1960)

Hugo Alfvén (1872-1960) was behalve violist en componist ook schrijver en schilder. Dit multitalent was een halve eeuw lang een centrale figuur in het Zweedse muziekleven.

Aftonen gaat over het vallen van de avond in het stiller wordende bos. Alfvén toonzette in 1942 deze tekst van Herman Sätherberg (1812-1897) oorspronkelijk voor zijn eigen mannenkoor en voerde dit ook uit in Uppsala.
In zijn modern-romantische muziek proef je zijn vaderlandsliefde, en hij maakt een fijnzinnig gebruik van klankkleur en harmonie - wat niet verwonderlijk is voor de getalenteerde aquarellist die hij ook was.

Deze Zweedse zomeravondimpressie is oorspronkelijk een a capella werk, maar bij onze uitvoering uitgebreid met een strijkkwartet, in een bewerking van Pieter Kramers.

Aftonen
Skogen står tyst, himlen är klar.
Hör, huru tjusande
vallhornet lullar.
Kvällssolens bloss sig stilla sänker,
Sänker sig ner uti den lugna, klara våg.
Ibland dälder, gröna kullar
eko kring nejden far...

Avond
Het woud is stil, de hemel helder.
Hoor hoe de lokkende koehoorns
wiegeliedjes zingen.
De blos van de avondzon daalt stil,
zakt in de kalme, heldere golven.
Over de dalen en groene heuvels
klinkt de echo nabij en ver…

Gebed na de Kanon Pokajanen - Arvo Pärt (1935)

Sinds de Estse componist Arvo Pärt in 1980 Estland verliet en zich vestigde in het westen groeide hij internationaal uit tot de belangrijkste levende componist van zijn land. In zijn eerste composities miste hij het contact met het publiek. Hij zocht daarom naar mogelijkheden om zijn publiek wel te bereiken. Na een periode waarin hij het Gregoriaans, de polyfonie van de Renaissance en de tradities van de Russisch-orthodoxe Kerk bestudeerde, ontwikkelde hij een heel eigen vorm van sacrale muziek, de tintinnabulli-stijl. 'Tintinnabulli' betekent letterlijk bellen of klokjes.
Het *Gebed na de Kanon* is het laatste stuk dat wij zingen. Het is afkomstig uit de 'Kanon Pokajanen', een zogenaamde boetekanon. Dit werk bestaat in totaal uit 9 delen, 6 'odes', en drie met name genoemde delen: *Kontakion, Ikos* en het afsluitende *Gebed na de Kanon*.
Het gebed is, zoals de hele *Kanon*, een voorbeeld van de typerende tintinnabulli-stijl van Pärt. Melodie en begeleiding zijn gelijkwaardig aan elkaar, en de momenten van stilte hebben evenveel gewicht als de zang. De muziek roept een intieme, soms breekbare, spirituele sfeer op van oneindigheid.

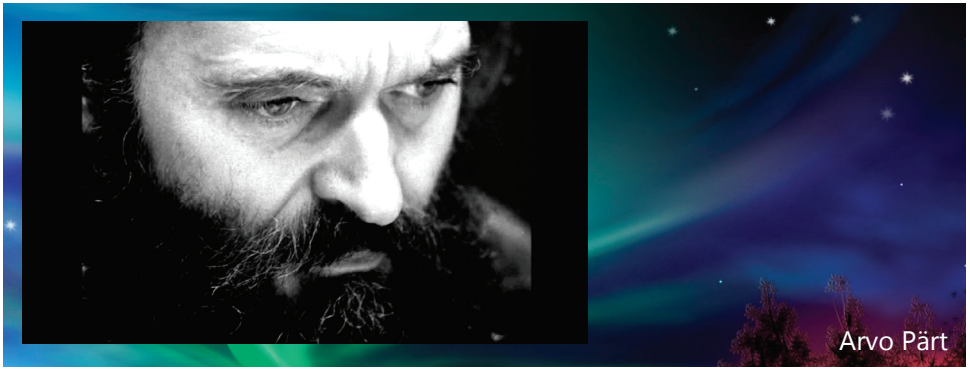

молитва по канона

Владыко Христе Боже,
Иже страстьми Своими страсти моя исцеливый
и язвами Своими язвы моя уврачевавый,
даруй мне, много Тебе прегрешившему,
слезы умиления;
сраствори моему телу
от обоняния Животворящаго Тела Твоего,
и наслади душу мою
Твоею Честною Кровию от горести,
еюже мя сопротивник напои;
возвыси мой ум к Тебе,
долу поникший,
и возведи от пропасти погибели:
яко не имам покаяния,
не имам умиления,
не имам слезы утешительныя,
возводящия чада ко своему наследию.
Омрачихся умом в житейских страстех,
не могу воззрети к Тебе в болезни,
не могу согретися слезами,
яже к Тебе любве.
Но,
Владыко Господи Иисусе Христе,
сокровище благих,
даруй мне покаяние всецелое
и сердце люботрудное во взыскание Твое,
даруй мне благодать Твою
и обнови во мне зраки Твоего образа.
Оставих Тя,
не остави мене;
изыди на взыскание мое,
возведи к пажити
Твоей и сопричти
мя овцам избраннаго
Твоего стада, воспитай мя с ними
от злака Божественных Твоих Таинств,
молитвами Пречистыя Твоея Матере
и всех святых Твоих.
Аминь.

Gebed na de Kanon

Heer, Jezus Christus, onze God,
Die door Uw lijden mijn lijden
hebt weggenomen,
en Die door Uw wonden mijn wonden hebt
genezen, schenk mij, Heer
tranen van ontroering,
want veel heb ik tegen U misdaan;
laat mijn lichaam deel mogen hebben
aan Uw levenschenkend Lichaam,
en laat mijn ziel door Uw heilig Bloed
troost vinden voor alle bitterheid
waarmee de tegenstander mij heeft verzadigd;
verhef mijn gevallen geest tot U,
en leid mij uit de afgrond
van de ondergang omhoog:
want ik heb geen berouw,
ik voel geen ontroering,
ik heb geen tranen van troost die
de mens naar het Koninkrijk omhoog voeren.
Verstrikt in hartstochten, is mijn geest
verduisterd, in mijn krankheid kan ik niet
naar U opzien, tranen van liefde voor U
kunnen mij niet warmen.
Maar,
ik smeek U, Heer Jezus Christus,
Schatkamer van alle heil,
schenk mij een volkomen berouw
en een hart vol bereidheid
U te zoeken,
schenk mij Uw genade
en vernieuw in mij de tekenen van Uw beeld.
Ook al heb ik mij van U afgewend,
wend U niet af van mij,
kom mij tegemoet in mijn zoeken:
leid mij omhoog naar Uw weiden
en neem mij op onder de schapen
van Uw uitverkoren kudde.
Voed mij samen met hen
met de grassen van Uw goddelijke Geheimen,
door de gebeden van Uw alreine Moeder
en al Uw heiligen.
Amen.

vertaling Russisch-Orthodoxe Parochie H. Nikolaas van Myra, © 2013

Het ***Schütz Projectkoor*** is in 2000 opgericht door enkele toenmalige medewerkers van het RIVM, waaronder dirigent Pieter Kramers. Het eerste project was de *Musikalische Exequien* van **Heinrich Schütz**, en hieraan ontleent het koor ook zijn naam. Dat wil niet zeggen dat er vooral muziek van onze naamgever wordt uitgevoerd. De programmering is altijd divers en eigenzinnig, puttend uit zes eeuwen muziekgeschiedenis, uit verschillende landen, talen en tradities.

Het Schütz Projectkoor werkt veelal samen met solisten en begeleidende musici, soms ook met grotere ensembles. Tijdens het instudeertraject wordt vaak een workshop gehouden onder leiding van een expert op het gebied van het betreffende repertoire.
Voor meer informatie over ons koor zie ***www.schutzprojectkoor.nl.***

Pieter Kramers was één van de drie initiatiefnemers van het eerste project in 2000 en hij leidt het Schütz Projectkoor Bilthoven nu voor de zeventiende keer. Vanaf 1987 heeft hij verschillende opleidingen en cursussen koordirectie gevolgd bij de SNK in Utrecht, later Unisono. Ook nam hij twee keer deel aan de *Kurt Thomas Cursus* voor koordirectie.
Naast zijn toenmalige dagelijkse werk bij het RIVM te Bilthoven is hij van 1980 tot 1998 dirigent geweest van het kamerkoor *Thaletas*, en van 1996 tot 2005 van het *Doorns Kamerkoor*. Van 1998 tot 2008 was hij dirigent van het *RIVM-koor*, nu *PV-chantez,* dat hoofdzakelijk lichte muziek zingt. Van 2000 tot 2013 leidde hij, samen met zijn zus Pauline van Hulst, weekeindcursussen voor koor en instrumentalisten in het kader van de *Vereniging voor Huismuziek*. Sinds 2009 dirigeert hij de Clarionetten Capel, een ensemble van 12 solo-klarinetten.

Het ***Adorno String Quartet*** bestaat uit vier enthousiaste en ambitieuze jonge musici uit Spanje en Polen. Hun naam verwijst naar de Duitse filosoof, socioloog en componist, maar ook naar het Spaanse *adorno*: versiering. De strijkers vonden elkaar op het conservatorium van Rotterdam, waar zij zich verder bekwamen in de techniek en kunst van het strijkkwartet, onder leiding van Gijs Kramers (*Ruysdaelkwartet*). Ze hebben allen gespeeld in vooraanstaande jeugdorkesten zoals het *Joven Orquesta Nacional de España* en het *Nationaal Jeugdorkest*, en traden reeds op in zalen als het *National Arts Center* in Shanghai, het *Konzerthaus* in Berlijn, en het Amsterdamse *Concertgebouw*.

Wij danken dirigente ***Ulrikke Reed Findenegg*** voor haar medewerking.

Schütz Projectkoor

Adorno String Quartet

tekstredactie	Pieter Kramers, Philip Lijnzaad, Elze Mulder
tekstbijdragen	Ron van Harn, Anton Otten, Francois Schellevis, Jan Mos, Ita Kloos, Mirjam van Scheepen, Anneke van Steenwijk, Loet Delen
ontwerp en vormgeving	Hellen van Gessel